

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
здобувачки Василенко Олени Ігорівни

на тему: «Управління конкурентоспроможністю аграрних закладів
вищої освіти на ринку освітніх послуг»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 «Менеджмент»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дисертації. Сучасні глобальні тренди розвитку вищої освіти – глобалізація, цифровізація, посилення конкуренції, орієнтація до реалізації принципів сталого розвитку, а також особливості національного середовища функціонування закладів вищої освіти, яке характеризується постійністю процесу модернізації та підвищеного ризику внаслідок ведення війни із російським агресором. Окрім цього, тривала демографічна криза, зміни у фінансуванні закладів вищої освіти, впровадження відкритої конкурсної пропозиції при розподілі місць державного замовлення для вступників, низька платоспроможність населення, орієнтація значної частини абітурієнтів на навчання за кордоном та інші чинники також мають значний вплив на стабільність функціонування університетів. Ці чинники впливають на стратегічні пріоритети у забезпеченні стійкого розвитку закладів вищої освіти, в т.ч. аграрних, який, з одного боку, орієнтується до розширення науково-освітніх можливостей університетів внаслідок їх високої значимості у підвищенні сталості та інноваційності аграрного сектору економіки, з іншого – необхідності формування дієвої системи управління університетом, яка б відповідала тенденціям та умовам середовища їх функціонування, сприяла забезпеченню їх стійкості та підвищенню конкурентоспроможності.

Очевидно, що зазначені проблеми не можливо вирішити на прикладному рівні, оскільки вони багаторазово посилюються в умовах прояву кризових явищ в глобальній та національній економіці, а також у зв'язку із посиленням складності самих соціально-економічних систем, до яких відносяться й аграрні університети. Саме тому дисертаційне дослідження Василенко О.І., яке передбачає узагальнення теоретико-методичних положень та розробку науково-обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на

ринку освітніх послуг в умовах нестабільного зовнішнього середовища, є актуальним і відповідає стратегічним потребам суспільства.

Окрім цього, теоретико-методичні розробки авторки, науково-практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення процесу управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти, а також численні публікації здобувачки, дозволяють судити про високу актуальність теми дисертаційного дослідження Василенко Олени Ігорівни.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної тематики Білоцерківського національного аграрного університету, а саме: «Конкурентоспроможність підприємств аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0118U003646), де авторкою досліджено теоретичні та науково-практичні засади підвищення якості підготовки фахівців для аграрного сектору економіки на основі підвищення конкурентоспроможності діяльності аграрних університетів.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Детальне ознайомлення із дисертацією Василенко О.І дозволяє зробити висновок, що логіка дослідження визначена її метою та завданнями. Структура роботи послідовно розкриває вирішення поставлених завдань, які дозволили авторці провести поглиблене дослідження теоретико-методичних засад та розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення інструментів управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти в умовах нестабільності глобального та внутрішнього середовища їх функціонування, виокремити теоретико-методичні та практичні аспекти їх впливу на посилення позицій у цільових сегментах ринку. Обґрунтованість наукових висновків, положень і рекомендацій, викладених у дисертаційному дослідженні, та їх достовірність підтверджується чітким окресленням об'єкту і предмету дослідження.

При проведенні дослідження авторкою вивчено та узагальнено значний масив наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців з питань менеджменту та розвитку аграрних ЗВО, який дозволив обґрунтувати методичний підхід до встановлення конкурентних позицій на основі міжнародних рейтингів, а також позицію авторки щодо необхідності модернізації портфеля освітніх послуг в напрямі їх адаптації до вимог аграрного сектору економіки, поліпшення інформаційно-аналітичного забезпечення процесу менеджменту та удосконалення системи управління

якістю освітньої діяльності університету в аспекті підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

Обґрунтованість представлених в дисертаційній роботі висновків та положень підтверджується кваліфікованим аналізом та опрацюванням численних публікацій, присвячених досліджуваній проблемі, репрезентативністю статистичної вихідної інформації, коректним використанням економічних методів дослідження, а також успішною апробацією одержаних результатів. Все це в сукупності дозволило здобувачці забезпечити достатньо високий рівень достовірності проведеного дослідження, обґрунтованості одержаних наукових результатів та пропозицій, спрямованих на успішне вирішення поставлених в дисертаційному дослідженні завдань.

Теоретичною та методичною основою дослідження стали праці класиків економічної науки, результати фундаментальних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців з питань менеджменту та конкурентоспроможності. Інформаційна база дослідження сформована на основі диверсифікованих джерел інформації: дані та аналітичні звіти Міністерства освіти та науки України, єдиної державної електронної бази з питань освіти, науково-методичного центру вищої та фахової перед вищої освіти; статистичні дані та результати досліджень міжнародних організацій, а також веб-сайти аграрних університетів та інформаційні ресурси мережі Internet та ін.

Проведене дослідження базується на сучасній методології наукового пізнання, забезпечується використанням комплексу методів економічних досліджень: абстрактно-логічного, монографічного, розрахунково-конструктивного, економіко-статистичних методів, методу порівняльного аналізу. Ступінь достовірності та обґрунтованості виконаного дисертанткою дослідження підтверджується апробацією його результатів на міжнародних науково-практичних конференціях, опублікуванням достатньої кількості наукових праць.

Вищезазначене дозволило здобувачці забезпечити достатню високу ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

3. Оцінка структури та обсягу дисертації. Дисертація Василенко О.І. оформлена згідно діючих вимог. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел

із 265 найменувань, містить 20 таблиць, 22 рисунки та 17 додатків. Основний обсяг дисертації становить 227 сторінок комп'ютерного тексту.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, наведено оцінку ступеню її розробки, подано мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, елементи наукової новизни, розкрито теоретичне та практичне значення дослідження, його теоретико-методичну основу та інформаційну базу, а також результати апробації дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Теоретико-методичні засади управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів аграрної освіти»**, зокрема, уточнено особливості управління конкурентоспроможністю ЗВО, які розглядаються із позиції ідентифікації конкурентних переваг та стратегічного й адаптивного (тактичного та оперативного) менеджменту; обґрунтовано складові моделі управління конкурентоспроможністю ЗВО на основі інтеграції стратегічного менеджменту, споживчих цінностей і ризик-менеджменту як сукупності принципів, методів та інструментів, адаптованих до сучасних тенденцій їх розвитку, особливо до умов невизначеності й ризику.

У другому розділі дисертаційного дослідження **«Сучасний стан розвитку аграрних закладів вищої освіти та особливості управління їх конкурентоспроможністю»** проведено комплексний аналіз сучасного стану розвитку аграрних закладів вищої освіти та запропоновано методичний підхід до оцінювання їх конкурентоспроможності, що базується на даних міжнародних і національних рейтингів і передбачає розрахунок узагальнювального показника конкурентоспроможності та стійкості конкурентних позицій закладів вищої освіти у зовнішньому конкурентному середовищі. Особливо ціннішим для даного методичного підходу є універсальність його застосування щодо різних типів закладів вищої освіти та за умови зміни факторів конкурентоспроможності чи систем рейтингування, що розглядаються при оцінюванні конкурентної позиції ЗВО на ринку освітніх послуг.

У третьому розділі дисертаційного дослідження **«Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти»** авторкою обґрунтовано заходи щодо удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти, серед яких розглянуто стратегічні пріоритети аграрних університетів щодо

підвищення їх конкурентних позицій на ринку, запропоновано інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю аграрних ЗВО, а саме: організація системи моніторингу та підтримки стратегічних і оперативних управлінських рішень на основі комплексного аналізу конкурентних переваг та обґрунтованого вибору конкурентних стратегій на всіх рівнях з активним залученням науково-педагогічних працівників на основі створення «Особистого кабінету науково-педагогічного працівника», обґрунтовано складові системи управління якістю освітньої діяльності університету в аспекті підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

4. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

Найсуттєвішими науковими результатами дисертаційного дослідження, які характеризуються науковою новизною, є наступні:

показники інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю закладів вищої освіти, які на відміну від сформованого масиву даних, передбачають урахування показників на основі як зовнішніх, так і внутрішніх джерел інформації; індикатори рейтингових систем є основою оцінювання сталої конкурентоспроможності аграрних закладів вищої освіти, що сприятиме обґрунтованому ухваленню управлінських рішень за напрямками посилення та формування конкурентних переваг;

методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності аграрних університетів, який на відміну від інших базується на даних міжнародних і національних рейтингів, передбачає розрахунок узагальнювального показника конкурентоспроможності та стійкості конкурентних позицій закладів вищої освіти у зовнішньому конкурентному середовищі, що забезпечує обґрунтований вибір типу конкурентних стратегій при розробленні програм стратегічних розвитку;

систему стратегічних пріоритетів розвитку аграрних університетів, які передбачають врахування сучасних трендів у вищій освіті та аграрного сектору економіки, модернізацію освітніх програм і напрямів науково-дослідної роботи, удосконалення напрямів освітньої, науково-інноваційної, міжнародної, фінансово-економічної, соціальної діяльності, що сприятиме посиленню існуючих конкурентних переваг та створенню нових;

алгоритм формування системи управління якістю освітньої діяльності, зорієнтованої на покращення адаптації університетів до умов зовнішнього середовища та задоволення інтересів стейкхолдерів на основі використання збалансованої оцінки результативності управління і маркетингової підтримки освітніх послуг, що дозволить налагодити моніторинг досягнення стратегічних показників якості освіти й підвищення конкурентоспроможності на цільових ринках;

складові управління конкурентоспроможністю закладів вищої освіти з урахуванням цифровізації, принципів сталого розвитку та мережевого партнерства, які на відміну від існуючих передбачають інтеграцію стратегічного менеджменту, споживчих цінностей та ризик-менеджменту, що сприяє розробці дієвого інструментарію посилення існуючих та створенню нових конкурентних переваг;

ідентифікація чинників зовнішнього середовища функціонування аграрних університетів, а саме: політико-правовий, демографічний, соціально-культурний, економічний, міжнародний, науково-технічний, показано вектори та ступінь їх впливу на стійкість конкурентної позиції, урахування яких сприятиме розробленню обґрунтованих стратегічних управлінських рішень;

інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти, а саме: організація системи моніторингу та підтримки стратегічних і оперативних управлінських рішень на основі комплексного аналізу конкурентних переваг та обґрунтованого вибору конкурентних стратегій на всіх рівнях, активне залучення науково-педагогічних працівників, що дозволить використовувати можливості цифрових технологій для підвищення конкурентоспроможності університету.

5. Наукове та практичне значення роботи, використання результатів дослідження. Наведені у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації мають теоретичну та практичну значущість. Наукова цінність результатів проведеного дослідження полягає в тому, що викладені теоретичні положення дозволяють сформулювати єдині теоретико-методичні підходи до удосконалення інструментів управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти з метою забезпечення підвищення їх конкурентоспроможності.

Окремі положення в роботі, що відображають наукову новизну, доведені авторкою до рівня рекомендацій для впровадження в практику, що підтверджується відповідними довідками про впровадження. Так, пропозиції здобувачки враховано при розробці Стратегічної програми розвитку Білоцерківського національного аграрного університету, управлінських рішень із забезпечення конкурентоспроможності університету, використання в освітньому процесі при викладанні навчальних дисциплін «Менеджмент», «Аграрний менеджмент», «Менеджмент організацій», «Конкурентоспроможність підприємства», «Бізнес-аналітика».

Окрім цього, розробки дисертантки враховано при розробці заходів поліпшення роботи відділу моніторингу якості освіти щодо запровадження збалансованого підходу до оцінки результативності управління якістю освіти Уманського національного університету садівництва.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях зарахованих за темою дисертації. Дисертаційна робота є результатом особистого наукового пошуку здобувачки. Наукові ідеї, запропоновані рекомендації і обґрунтовані висновки здобуті авторкою особисто. Із опублікованих у співавторстві наукових праць, використано лише ті положення, що виникли в результаті власних авторських розробок.

Достовірність та обґрунтованість результатів, одержаних дисертанткою, підтверджується їх апробацією на міжнародних наукових конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, а саме: 22 наукові праці, у тому числі 10 статей і 12 тез доповідей. Зауважимо, що з наведеного переліку статей 1 стаття входить до періодичних наукових видань, проіндексованих у базах даних Web of Science; та 2 статті, опубліковані у наукових виданнях інших держав.

7. Структура, стиль та мова дисертаційної роботи. Дисертація має традиційну структуру, складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 227 сторінках. Список використаних джерел налічує 265 найменування і розміщений на 19 сторінках.

За своїм обсягом, структурою, повнотою викладення результатів дослідження та оформленням дисертація відповідає вимогам чинного Наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

8. Дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, а також надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень та інформаційні джерела.

9. Відповідність дисертації спеціальності і вимогам, що висуваються до дисертацій, які подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота Василенко Олени Ігорівни за змістом, сформульованою метою, завданнями, висновками та науковою новизною відповідає спеціальності 073 – Менеджмент. Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачкою особисто, містить наукові положення, нові науково-обґрунтовані теоретичні та методичні результати, які мають істотне значення для галузі знань 07 – Управління та адміністрування. Робота відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації») та вимогам пунктів 5, 6, 7, 8, 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

10. Дискусійні питання та основні зауваження. Оцінюючи змістовність та значущість для теорії і практики управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти, представлені до захисту роботи, є потреба звернути увагу і на дискусійні положення.

1. У першому розділі дисертаційної роботи авторка значну увагу приділяє поняттю «сталій конкурентоспроможності» як «здатність екосистеми університету забезпечувати задоволення освітніх, інноваційно-дослідницьких, консультаційних потреб споживачів з урахуванням принципів сталого розвитку» та узагальнює інструментарій управління щодо її досягнення. Однак, існує необхідність в обґрунтуванні підходів до її досягнення в реальних умовах функціонування аграрних ЗВО.

2. На рис. 1.4. (с. 64) у першому розділі дисертації представлено складові інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти, зокрема, показники, які характеризують діяльність стейкхолдерів та конкурентів, проте у тексті роботи детально не представлено методику їх розрахунку.

3. У другому розділі дисертації на с. 95–96 визначає сильні сторони аграрних університетів в контексті науково-інноваційної діяльності, у тому числі наближеність аграрних ЗВО до агробізнесу. Вважаємо дане питання дискусійним, оскільки зазначена перевага створює лише потенційну можливість, яка в українських аграрних університетах використовується не в повній мірі та не досить ефективно через відсутність відповідних механізмів та високої зацікавленості сторін. Окрім цього, це питання потребує більш глибокого вивчення із урахування положення, прийнятого Верховною радою Закону «7855 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності використання земель фізичними особами та суб'єктами державного сектору економіки».

4. Здобувачкою доведено, що важливе місце у продуктовому портфелі аграрних закладів вищої освіти посідають освітні послуги (с. 99), які забезпечують для ЗВО створення доданої вартості на основі формування ключових компетенцій (с. 97–98). У даному питанні поділяємо позицію авторки щодо запровадження збалансованого підходу до управління якістю освітніх послуг, однак вважаємо за необхідне більш обґрунтовано підійти до модернізації та оптимізації продуктового портфеля аграрних ЗВО.

5. Авторка в 3-му розділі дисертації наводить результати досліджень та обґрунтування необхідності вибору конкурентної стратегії для аграрних закладів вищої освіти за напрямками посилення та формування конкурентних переваг (с. 168–179, с. 278–284). Вважаємо, що оцінка результатів виконання положень стратегічних планів розвитку могла б стати додатковим фактором визначення рівня конкурентоспроможності ЗВО.

6. Хотілося б виділити широкий масив даних, які авторка залучила для проведення аналізу та обґрунтування пропозицій, особливо міжнародних рейтингових систем конкурентних позицій аграрних університетів. Однак, залишилося питання відкритим, за яких умов в аспекті внесення змін до підрозділів управління університетом стане можливим результативне використання даних зовнішнього та внутрішнього середовища їх функціонування.

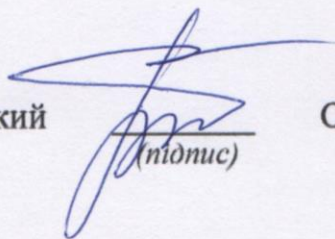
Разом з цим, зазначені зауваження не знижують теоретичну та практичну цінність одержаних наукових результатів і позитивної оцінки дисертаційної роботи.

11. Загальні висновки та оцінка дисертації. Дисертаційна робота Василенко Олени Ігорівни на тему: «Управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, яке завдяки науково обґрунтованим результатам вносить суттєвий вклад у вирішення важливої науково-практичної проблеми управління конкурентоспроможністю аграрних

закладів вищої освіти у сучасних умовах розвитку. Робота виконана з дотриманням вимог щодо змісту, структури та оформлення. Положення, висновки та пропозиції авторки є достовірними, містять наукову новизну, а також мають прикладний характер, що підтверджено документально.

Дисертація відповідає галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та профілю спеціальності 073 «Менеджмент», вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка Василенко Олена Ігорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент,
доктор економічних наук,
професор,
проректор з навчальної,
науково-інноваційної та
міжнародної діяльності
Закладу вищої освіти «Подільський
державний університет»

Оксана БЯЛКОВСЬКА

«22» серпня 2023 р.

Підпис Оксани БЯЛКОВСЬКОЇ
засвідчую:

Учений секретар
Закладу вищої освіти
«Подільський державний
університет» кандидат
сільськогосподарських наук, доцент

Олена КОБЕРНЮК